
INTERVJU: Mark Richard Lauersdorf

Združevanje zgodovinskih in sociolingvističnih pristopov prinaša nove uvide tako v preteklost kot v prihodnost / Bringing together historical and sociolinguistic approaches offers new insights into both the past and the future

Avtorica intervjuja: Monika Kavalir

Mark Richard Lauersdorf je doktoriral na Univerzi v Kansasu, danes pa na Univerzi v Kentuckyju (prav tako v ZDA) predava predmete s področja zgodovinskega, družbenostnega, korpusnega in kontaktnega jezikoslovja. V karieri je pogosto raziskoval in predaval v Nemčiji, Avstriji in na Poljskem, Slovaškem ter Norveškem. Poletni semester 2019/2020 je kot gostujoči predavatelj kljub epidemiji preživel na Oddelku za anglistiko in amerikanistiko na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani, kjer je bila njegova gostiteljica Monika Kavalir, ki je z njim tudi opravila pogovor. V zadnjih letih Lauersdorf, ki je doktoriral pod mentorskim vodstvom nam bolj znanega Marca Greenberga, veliko časa in energije vlaga v gradnjo pedagoških in raziskovalnih omrežij na svojem specialističnem področju historične sociolingvistike ter si prizadeva za razvoj novih metodoloških paradigem (zlasti v povezavi z računalništvom in interdisciplinarnim sodelovanjem) in vključevanje novih generacij jezikoslovcev, tudi v okviru združenja NARNiHS – North American Research Network in Historical Sociolinguistics, katerega pobudnik je. Razširjena različica intervjuja v angleščini je objavljena na spletni strani revije *Jezik in slovstvo*.

Dobrodošli v Sloveniji! Tu gostujete na ljubljanskem Oddelku za anglistiko in amerikanistiko, kar je zanimivo glede na to, da imate izkušnje tudi s toliko drugimi jeziki. Kako se delo z angleščino vklaplja v vaš profesionalni profil?

Moje primarno področje dela je historična sociolingvistika, pri čemer veliko delam tudi v računalniškem korpusnem jezikoslovju. Svojo specializacijo navadno

opišem takole: na podatkih temelječe korpusno sociolingvistično raziskovanje zgodovinskih kontekstov z visoko jezikovno variantnostjo in močnim jezikovnim stikom v okolju, ki ga zaznamuje sociopolitična ter sociokulturna kompleksnost. Z uporabo statističnih metod in vizualizacije analiziram podatke, da tako identificiram pomembne jezikovne ter sociohistorične vzorce. Pri tem delu je moje stališče, da so vsi jezikovni podatki dobri podatki in da vsi jeziki sveta na različnih točkah vključujejo zgodovinske kontekste ter podatke, ki me zanimajo s teoretičnega in metodološkega vidika. Čeprav sem se torej izobraževal specifično na področju germanskega jezikoslovja (do neke mere) in slovanskega jezikoslovja (v precejšnji meri) ter hkrati poznam in preučujem več romanskih jezikov, mi torej ni tako pomembna jezikovno specifična narava gradiva, temveč to, kakšna jezikoslovna vprašanja si lahko ob določenem jezikovnem gradivu zastavim. Povabilo Oddelka za anglistiko k poučevanju na področju zgodovinskega jezikoslovja, korpusov in historične sociolingvistike mi je tako omogočilo tesnejše sodelovanje s kolegi specialisti za angleško jezikoslovje ter teoretično in metodološko razmišljanje na podlagi zgodovinskega razvoja angleščine.

Vaše specifično področje zanimanja je historična sociolingvistika, ki je relativno nova disciplina in se trenutno zelo hitro razvija. Kje vidite pomembne koristi združevanja zgodovinskega in družbenostnega pristopa?

Malo za šalo, malo zares bi rekel, da na neki točki ne bomo več imeli neodvisnega zgodovinskega jezikoslovja in neodvisnega družbenostnega jezikoslovja, ker se bodo preprosto vsi ukvarjali s historično sociolingvistiko, saj se na obeh straneh združevanje čedalje bolj kaže kot zanimivo ter vredno upoštevanja. Če smo iskreni, je bil tako v makro- kot v mikrosociolingvistiki vedno prisoten diahroni vidik. Za celovit pogled na variantnost v sedanjem trenutku moramo vsaj do neke mere razumeti, kako variantnost vodi v jezikovne spremembe. Trenutno pač ni mogoče potovati v prihodnost, da bi videli, kje bo sedanja variantnost pripeljala do spremembe, zato pa lahko vidimo, od kod variantnost izhaja in kje je v preteklosti privedla do jezikovnih sprememb. Tako lahko razumevanje teh procesov utemeljimo na zgodovinskih primerih. Če pogledamo zgodnje sociolingvistično delo Williama Labova na otoku Martha's Vineyard, vidimo, da je že tedaj vključevalo diahronijo in mislim, da se danes zgodovinski vidiki na tem področju čedalje bolj upoštevaajo. Če po drugi strani pogledamo zgodovinsko jezikoslovje, že dolgo priznavamo, da ne gre samo za jezikovne zgradbe in da se jeziki ne razslojujejo ter spreminjajo v vakuumu. Če gremo nazaj do mladogramatikov, bomo pri marsikaterem od »očakov« primerjalnega jezikoslovja našli trditve, ki omenjajo družbene prvine. Delno je to zato, ker imamo samo tisto jezikovno gradivo, ki se je v zgodovini slučajno ohranilo (tako imamo npr. očuvano gradivo v arhivih neke mestne hiše, ki je bila zgrajena iz kamna, medtem ko iz sosednjega mesta nimamo nič, ker je tamkajšnja lesena mestna hiša zgorela). Katero jezikovno gradivo ostane, je igra naključij, zato se v zgodovinski zapuščini nujno pojavljajo pomanjkljivosti. Znana in pogosto napačno razumljena izjava Labova, da zgodovinsko jezikoslovje temelji na »slabih podatkih«, v širšem

kontekstu pomeni, da je to, kar imamo, pač vse, kar imamo – in da je to gradivo pač omejeno ali nepopolno. Vprašanje zdaj je, kaj narediti, ko nam zmanjka jezikovnega gradiva, kje poiskati pomoč pri interpretaciji? Naredimo lahko to, da poiščemo vse možne vire o kontekstu, v katerem se je ta jezik uporabljal, in da jezikovno gradivo obdamo s temi sociohistoričnimi podatki, kar nam bo, upamo, povedalo več kot samo zbirka struktur na listu papirja. Pri historični sociolingvistici gre točno za to in zdaj imamo čedalje več raziskav in čedalje večjo skupino raziskovalcev, ki si to postavljajo za primarni raziskovalni cilj. Skupaj spajamo dve področji, zgodovinsko in družbenostno jezikoslovje, zaradi koristi, ki jih to prinaša obema: tako boljše vemo, od kod v zgodovinskem smislu izvira sodobna variantnost, in bolje razumemo zgodovinsko variantnost skozi njen socialni kontekst. To se lahko zgodi na več različnih načinov. Na eni strani imamo historične sociolingvistične analize variantnosti na mikronivoju, kjer preučujemo, kako posamezni govorniki v določenem zgodovinskem kontekstu komunicirajo med sabo. Po drugi strani nas zanimajo makrovprašanja, s katerimi se znanstveniki ubadajo že zelo dolgo – standardizacija jezika, jezikovni stik med različnimi skupnostmi, jezikovna asimilacija, jezikovna smrt itd. Ti procesi so bili doslej deležni različnih obravnav, zdaj pa postajamo čedalje bolj pozorni na celovitost jezikovnih in sociohistoričnih podatkov, ki nam omogočajo bogatejšo ter izčrpnjšo sliko.

Katere temeljne študije oziroma vire bi predlagali bralcem, ki bi radi izvedeli več o historični sociolingvistici?

Kot je v navadi na vseh področjih (vsekakor pa znotraj jezikoslovja), tudi v relativno mladi disciplini historične sociolingvistike že opažamo različne poudarke in smeri raziskovanja, kjer avtorji nato kot temeljne ter revolucionarne navajajo različne vire. To je delno stvar »lokalne« perspektive v smislu akademskih in nacionalnih tradicij ter (pod)disciplin. Na splošno pogosto omenjamo članek Weinreicha, Labova in Herzoga iz leta 1968 s kritičnim pregledom zgodovinskega jezikoslovja ter teorij jezikovnih sprememb, kjer avtorji razpravljajo o vprašanih, na katera moramo odgovoriti, da bi razumeli, kako pride do variantnosti in kako se ta širi znotraj jezikovnih sistemov ter skupnosti. Ta razprava je izpostavila temeljne izzive, ki naj jih zasledujemo v historični sociolingvistici, in mogoče prvič formulirala tako dosledno zastavljene področne raziskovalne cilje. Vendar pa je tu treba dodati, da so bila nekatera od osrednjih vprašanj historične sociolingvistike nakazana že prej in da se kaže potreba po ponovnem branju nekaterih zgodnejših avtorjev z več različnih področij, npr. primerjalnega jezikoslovja, antropološkega jezikoslovja ter z začetkov družbenostnega jezikoslovja. Temu prav te dni posvečam veliko pozornosti: Kje so naši zgodovinski začetki? Kje vidimo prva razmišljanja o »družbenem« v zgodovinskem jezikoslovju in »zgodovinskem« v sociolingvistici, davno preden začnemo govoriti o »historični sociolingvistici«? Še eno takšno delo, ki se pogosto navaja kot ključno, je knjiga Suzanne Romaine iz leta 1982, kjer se oznaka »sociohistorična lingvistika« prvič pojavi v naslovu monografije. To je za področje zgodovinskega pomena, saj je disciplina dobila svoje ime. Vendar smo

dediči veliko večje in širše zapuščine, ob čedalje večjem obsegu raziskav ter večji specializaciji sodobne znanosti (na vseh področjih) pa je vredno osvežiti zgodovinski spomin na zgodnje temelje discipline. Bogastvo sodobnih raziskav v historični sociolingvistiki se napaja iz številnih virov in iz dediščine tako zgodovinskega kot družbenostnega jezikoslovja pod vplivom številnih dodatnih strok. Poleg pomembnih mejnikov iz preteklosti je smiselno omeniti *Handbook of Historical Sociolinguistics* (2012) založbe Blackwell kot soliden pregled področja in njegovih številnih delov v zgodnjem 21. stoletju. Ta bo v korist vsakemu, ki bi se rad поблиže spoznal s širokim naborom tem, problemov in izzivov v historični sociolingvistiki ter s teoretično in metodološko podstatjo področja.

Kako bi opisali lastno pot, ki vas je vodila do historične sociolingvistike?

Ko sem začenjal, sem si želel postati tradicionalni primerjalni jezikoslovec. Študiral sem predmete in knjige o primerjalni teoriji ter metodi, o starih jezikih, kot so pragermanščina, gotščina, praslovanščina in stara cerkvena slovanščina, učil sem se sanskrt, staro grščino ter latinščino – in nato odkril, da mi je najbolj zanimivo vprašanje: Kaj se zgodi, ko zmanjka jezikovnega gradiva in ne moremo reči nič več? Ugotovil sem, da je del, o katerem je *mogoče reči še kaj*, kontekst, v katerem je jezikovno gradivo zgodovinsko »živelo«. Kot rad rečem: »Uporabimo vse podatke!« (z rdečim klicajem). V zgodovini bomo v večini primerov na neki točki izčrpali vse dostopno jezikovno gradivo. Tu se vračam na prej omenjeni koncept, da je dostopno zgodovinsko jezikovno gradivo posledica »igre naključij«, zato je nabor jezikovnih podatkov, ki nam je na voljo, vsekakor omejen. Kam naj se torej obrnemo, da bomo dobili dodatne interpretacije? »Uporabimo vse podatke!« pomeni, da moramo v celoti izkoristiti sociohistorične kontekstualne podatke. Poleg tega ta krilatica pomeni, da moramo tako jezikovne kot sociohistorične podatke iskati tudi na presenetljivih mestih – naj bo to v cerkvenih arhivih, ki vključujejo jezikovne ali družbeno-demografske zapise, v interlinearnih glosah ali v večjezičnih besedilih, ki so primarno napisana v drugem jeziku, vsebujejo pa delčke z relevantnimi podatki, v mestnih zemljevidih, ki morda vključujejo informacije o socialnih omrežjih posameznih govorcev itd. Ko enkrat zberemo vse to gradivo, je pomembno, da ga tudi zares uporabimo in da nismo selektivni pri izbiranju, kaj bomo vključili oziroma izključili (tako pri jeziku kot pri sociohistoričnih podatkih). Preveriti moramo, da smo res zbrali vse in da smo vse tudi uporabili. Če želimo povedati nekaj tehtnega o določeni jezikovni različici, kako bomo vedeli, da je točno, če nismo našli in uporabili vseh jezikovnih in sociohistoričnih podatkov? Moj cilj je torej obravnavati in interpretirati vse razpoložljive podatke, tako da pogledam skozi nova očala, ki zajamejo več podrobnosti in omogočijo ostrejšo sliko. Mislim, da so pristopi, ki skušajo naše interpretativne zmožnosti kar najbolj izkoristiti z »uporabo vseh podatkov«, zelo koristni. Če si ne damo priložnosti, da odkrijemo vse možne vzorce, ne bomo niti vedeli, kaj vse smo zgrešili.

Najbrž vas je prav ta potreba po upoštevanju vseh podatkov pripeljala do tega, da ste se odločili za računalniški pristop? Med pristaši digitalne humanistike so običajno tako znanstveniki, ki cenijo računalnik kot pripomoček za preverjanje postavljenih hipotez, kot tisti, ki v njem vidijo gonilo znanstvenega raziskovanja z idejo, da računalnik uporablja podatke in proizvede rezultate brez bremena vnaprejšnjih teoretičnih pričakovanj. Kje se osebno najdete na tem kontinuumu in v kateri smeri vidite največji potencial za prihodnje raziskave?

Samo z omejeno močjo človeških možganov bi lahko z metodami, kjer uporabimo vse podatke, celo kariero iskali odgovor na eno samo vprašanje. Druga možnost je, da za to vprežemo moč računalniškega procesiranja. Sam svoje delo definitivno vidim na strani podatkovno vodenega (ang. »data-driven«) raziskovanja, pri katerem vnaprej postavim kar se da malo predpostavk in raje pustim podatkom, da mi sami pokažejo vzorce, ki jih morda ne bi odkril, če bi se analize lotil z vnaprejšnjimi idejami o tem, kaj želim in pričakujem. To je povezano s širšim konceptom maksimizacije dostopnega nabora podatkov in orodij. Glede na vprašanje, ki ga raziskujemo, in metode, s katerimi se ga lotevamo, je treba izmenjavo kvantitativnih ter kvalitativnih pristopov razporediti optimalno. Do neke mere lahko pola kontinuum, ki ju opisujete, enačimo z razliko med kvalitativnim delom, ki ga podpremo s kvantitativnimi pristopi, nasproti kvantitativnemu delu, ki se napaja iz kvalitativnih pristopov. V svojem raziskovanju vsekakor želim, da mi podatki najprej pokažejo določene kvantitativne rezultate, tem pa nato absolutno dodajam kvalitativno razumevanje vsega, kar smo se naučili v stoletjih jezikoslovnega raziskovanja. V nedavnem članku (v zborniku, posvečenem Marcu Greenbergu) zagovarjam mnenje, da tega težko pridobljenega strokovnega znanja ne gre kar tako vreči stran. Ramseyjeva teorija pravi, da dovolj velika množica podatkov vedno vsebuje neke vzorce (in stroj, kot je računalnik, jih bo našel); vprašanje za jezikoslovce je, ali so ti na podatkih temelječi vzorci, ki jih z induktivno metodo najdemo v obsežnem gradivu, hkrati tudi jezikovni vzorci. Računalnik nam bo v jezikovnem gradivu rad pokazal tudi vzorce, ki morda jezikoslovno niso relevantni. In prav na tej točki so pomembni kvalitativna plat raziskovanja, področno znanje in vedenje, ki so nam ga dala stoletja znanstvene jezikoslovne misli. Moj pristop je, da moramo začeti s kvantiteto, to pa nato takoj brati kvalitativno, rezultat ponovno analizirati kvantitativno in nato ponovno kvalitativno ovrednotiti v ponavljajočem se ciklu. To pa ne pomeni, da je to edini plodovit pristop. Zelo pomemben je tudi bolj tradicionalni, če lahko tako rečemo, pristop v digitalni humanistiki in družboslovju, kjer najprej izvedemo raziskavo, nato pa sežemo po digitalnih orodjih kot pripomočku za nadaljnje uvide. V tej raziskovalni paradigmi nam digitalna orodja omogočajo, da preizkušene pristope iz časa pred računalniško dobo dodatno nadgradimo na načine, ki niso nujno odvisni od popolnoma kvantitativnih metod. Digitalna orodja v tem primeru predstavljajo dodatne referenčne točke, na katerih lahko svoje raziskovalno delo preverimo, zavrnemo, nadgradimo in podkrepimo.

Nova spoznanja nam lahko nudi tudi sodelovanje s kolegi z drugih področjih, čeprav ima tudi to svoje izzive. Zakaj se vam zdi interdisciplinarno delo tako pomembno? Nam lahko predstavite nekaj primerov interdisciplinarnih računalniških raziskav, v katerih sodelujete in se vam zdijo še posebno zanimive?

Sodelovanje je zahtevno. Resnično interdisciplinarno sodelovanje je grozno težko, vendar pa je veliko ljudi, ki zares verjamejo v sodelovanje in poskušajo z njim; ker pa je tako zahtevno, pridejo samo do neke točke. Kljub temu trdim, da če hočemo delati v historični sociolingvistiki, ki kot disciplina sama po sebi zahteva visoko stopnjo interdisciplinarnega razmišljanja, res moramo sodelovati s socialnimi zgodovinarji, historičnimi sociologi, pa kulturnimi antropologi, kulturnimi oz. družbenimi geografi ter zgodovinskimi jezikoslovci, sociolingvisti, arhivisti in strokovnjaki za popise prebivalstva ter zbiranje demografskih podatkov – in lahko bi našteval še naprej. Pogosto je že dovolj težko najti sorodnega historičnega sociolingvista, s katerim lahko dobro sodeluješ, kaj šele nekoga, ki je šel skozi povsem drugačno strokovno usposabljanje in ima drugačno perspektivo. Vendar mislim, da si moramo namensko čedalje bolj prizadevati za takšne stvari, če želimo, da stroka napreduje. Lahko se trudimo sami zase, a brez celovitega usposabljanja na vseh teh drugih področjih, ki so vpletena v raziskavo, bomo daleč od tega, da bi raziskovanje dalo maksimalne rezultate. Neverjetno težko je delati z drugimi, toda najti moramo načine, da to počnemo. Svoje delo lahko dodatno preverimo že s tem, da se pogovorimo s kolegom iz druge stroke. Znotraj digitalne humanistike delam z veliko ljudmi, ki izhajajo iz tistega drugega pola, da torej širijo svoje raziskave v smeri, kjer uporabljajo digitalna orodja za dopolnitev obstoječemu delu, ne da bi z njimi nadomestili prejšnje metode ali prestopili v popolnoma drugačno raziskovalno paradigmo. Če tako kot jaz delaš na področju računalniške analize jezika, še zlasti v zgodovinskem smislu, kar skoraj vedno pomeni, da delaš s pisnimi besedili (rudarjenje besedil in računalniško nadgrajena analiza množičnih besedilnih podatkov), to odpira vrata za sodelovanje s skoraj vsakim, ki želi pridobiti informacije iz določenih besedil. Sodeloval sem že z zelo različnimi strokovnjaki, od politologov do zgodovinarjev in profesorjev računovodstva! Na univerzi, kjer trenutno delam, gradim in spodbujam univerzitetno skupino za rudarjenje besedil ter analizo besedilnih podatkov, ki združuje vse stroke, vključno z medicino. Na vseh področjih, kjer medicinski strokovnjaki zbirajo zapise o obravnavi pacientov, kjer pacienti pišejo dnevnik o učinkih medicinskega poskusa, in v podobnih pisnih kontekstih, imajo velike količine besedilnega gradiva. Tudi to je primer ideje »Uporabimo vse podatke!« Iz laboratorijskih vzorcev in testov lahko pridobimo samo nekatere podatke in poraja se spoznanje, da lahko diagnostiko dopolnimo z rudarjenjem tega ogromnega bogastva besedilnih podatkov v iskanju vzorcev, ki lahko pokažejo pomembne značilnosti. Recimo da klinično preizkušamo novo zdravilo in prosimo paciente, naj svoje vsakodnevne izkušnje beležijo v dnevniku. Če uporabimo korpus zbranih dnevnikov posameznikov kot besedilne podatke, lahko poiščemo skupne besedilne značilnosti v izrazih, ki jih ljudje uporabljajo za opisovanje svojih izkušenj, kar je lahko vir informacij, kdo ima v tem medicinskem poskusu kakšno koristi ali učinke. Medtem ko pri tovrstnem rudarjenju medicinskih

besedil še nisem neposredno sodeloval, pa sem že delal skupaj s kolegi s področja računovodstva, kjer je šlo za finančna in borzna poročila. Njihovo vprašanje je, ali lahko rudarimo npr. strokovna poročila o finančnih dobičkih in izgubah, tako da bolje razumemo, kaj se dogaja s podjetji, ko njihove delnice naraščajo oziroma padajo. V skladu s konceptom »Uporabimo vse podatke!« vse to pomeni, da ne glede na disciplino zajemamo čedalje številčnejše in bolj raznolike podatke ter z njimi izboljšamo svoje analize in interpretacije. V tem primeru uporabimo jezikovne vzorce kot vir za interpretacijo neverjetno različnih stvari, kjer ne gre za jezikoslovno interpretacijo jezikovnega gradiva, temveč uporabimo pojavljanje vzorcev v jezikovnem gradivu skupaj z drugimi vrstami podatkov. Takšno široko zastavljeno sodelovanje je fascinantno samo po sebi in hkrati stimulatивно, saj me vodi v drugačno razmišljanje o lastnem jezikoslovnem delu.

Kako kot klasično izobraženi jezikoslovec, ki ga fascinirajo nove metode in digitalna orodja, vidite vpliv današnjega in prihodnjega tehnološkega razvoja na jezikoslovne študije? Kaj bi moralo biti po vašem mnenju del »osnovne opreme« študentov, ki bodo želeli delati na področju jezikoslovnih raziskav?

Ta zgodba ima dve povezani plati. Najprej moramo vedeti, da ni nujno, da se bo vsak študent jezikoslovja tudi dejansko ukvarjal ali želel ukvarjati z jezikoslovnimi raziskavami; želimo torej, da pridobijo jezikoslovne kompetence, ki jih bodo lahko uporabili na raznovrstnih področjih. Tako je vprašanje, kakšno usposabljanje je primerno za študente jezikoslovja, ki bodo pozneje delali na različnih drugih področjih, in po drugi strani povezano vprašanje usposabljanja profesionalnih jezikoslovcev za različne vloge (naj bo v zasebnem sektorju ali v akademskem svetu) ter znanj, ki jih bodo ti potrebovali. Moj odgovor najbrž ne bo presenetil: mislim, da bi vse morali usposobiti za računalniško delo s podatki – to preprosto zahteva narava sveta, v katerem trenutno živimo. Če lahko med svojimi kvalifikacijami navedeš, da obvladaš analizo besedilnih podatkov, se lahko zaposliš na zelo različnih področjih in počneš zelo različne stvari. Hkrati je to pomembno in potrebno za družbo. Mislim, da je usposabljanje jezikoslovno ozaveščenih podatkovnih analitikov ena najboljših stvari, ki jih lahko naredimo za skupnost, saj imamo v tem hipu toliko ljudi brez jezikoslovnega ozadja, ki se ukvarjajo z analizo podatkov, ne da bi resnično razumeli, kako jim lahko jezikoslovna znanost pomaga pri analizi rezultatov, ki se jim zdijo potencialno pomembni za interpretacijo družbenih vzorcev in trendov. Več ljudi kot bo vedelo, za kaj gre pri jezikovnih vidikih podatkovne analize, boljše nam bo šlo kot družbi. Če pa pogledamo z vidika jezikoslovnega raziskovanja, pogosto trdim (in to je seveda moje osebno pristransko mnenje!), da jezikoslovci nismo nič drugačni od zgodovinarjev, psihologov ali strokovnjakov za računovodstvo, ki ta orodja uporabljajo za pomoč pri svojem delu, in da lahko vsakemu jezikoslovcu koristi, če ima nabor orodij, ki mu omogočajo računalniško, s podatki obogateno ali celo na podatkih temelječe znanstveno preverjanje in odkrivanje. Menim, da je pri delu na kateremkoli področju, od tistih osrednjih – fonetika, fonologija, morfologija, sintaksa, semantika, pragmatika, leksika – pa do vseh možnih podpodročij – psiho-

in nevrolingvistika, usvajanje jezika, zgodovinsko jezikoslovje, sociolingvistika itd. – koristno, če zberemo vse dosegljivo gradivo in uporabimo računalnik, da pregleda vso to množico podatkov. Tako vidimo, če v analizi še kaj manjka, ali teorijo preverimo z računalniškim modelom, da vidimo, če bo neprizanesljivo računalniško preračunavanje pokazalo kakšno podrobnost, ki jo lahko nato vključimo v model, ki smo si ga zamislili. To je še eno v naboru orodij, ki jih lahko uporabimo in ki nam omogočajo dodatno perspektivo v jezikoslovnem razmišljanju, analizi ter komunikaciji.

Kot lahko potrdijo vaši študenti, je poučevanje vaša velika strast in navduševanju za jezikoslovje posvečate veliko časa in energije. Kako se vam glede na vašo izkušnjo – ki je resnici na ljubo zelo posebna zaradi gostovanja med epidemijo – zdita pristop k poučevanju jezikoslovja in visoko šolstvo na splošno v Sloveniji drugačna v primerjavi s situacijo v Severni Ameriki ter drugod po svetu?

Mislim, da se ne glede na področje pristopi k izobraževanju naslednje generacije strokovnjakov razvrščajo na spektru med dvema poloma. En ekstrem je ustvarjanje natančne kopije sedanje generacije, kjer ustvarjamo mini klone samih sebe in jih pošljemo v svet, naj počnejo točno to, kar smo počeli mi: Na drugi strani spektra je pristop, podoben veliki samopostrežni trgovini, kjer je na policah na voljo vse in si študenti lahko izbirajo sami brez omejitev, tako da jim pustimo početi, karkoli jih zanima, brez vsakega vodenja. Mislim, da danes ne bomo nikjer več našli takšnih ekstremov, so pa nekateri izobraževalni sistemi bolj nagnjeni k replikaciji, drugi pa bolj odprti za samostojno študentsko raziskovanje in odkrivanje. Rekel bi, da se Severna Amerika večinoma nagiba k samopostrežnim programom z veliko proste izbire, medtem ko se zdijo številna evropska okolja bolj nagnjena k usmerjenim, predpisanim programom. Glede na to, kar sem sam doživel, in glede na pogovore ter prebrane vsebine o arhitekturi tukajšnjega sistema, se mi zdi, vsaj ko gre za Univerzo v Ljubljani, da so morda v večji meri poudarjene vnaprej določene vsebine, vendar ne nujno z idejo, da bi »moralo študenti početi točno tisto, kar smo mi«. Zdi se, da so programi v večji meri predpisani in se pričakuje, da bodo študenti skupinsko poslušali skupne predmete v določenem vrstnem redu, vendar to ni edini način izvedbe, temveč je v sistem vgrajena tudi določena količina izbirnih predmetov. Kakor vidim, obstaja na najvišjih stopnjah izobraževanja možnost, da študent dela na področjih, ki niso nujno enaka tistim, na katerih dela mentor, fleksibilnost mu torej omogoča svobodo izbire. Mislim, da gre tu za zlato sredino, kjer je več predpisanega kot v večini severnoameriških okolij, ki jih poznam, hkrati pa več odprtosti kot v nekaterih drugih evropskih kontekstih, ki so mi poznani. Ko gre za uveljavljene koncepte v stroki, je pomembno zagotoviti, da študenti pridobijo trdno osnovo, vendar hkrati menim, da jim je pomembno omogočiti, da najdejo svojo pot in poiščejo svoje lastne, nove povezave med različnimi jezikoslovnimi elementi.

Zdi se, da je zunaj Slovenije veliko zanimanja za slovensko gradivo, zunaj Slovaške za slovaško gradivo itd. Zakaj so slovanski jeziki – in med njimi slovenščina – zanimivi za jezikoslovce po vsem svetu?

Slovanska jezikovna družina predstavlja skupino tesno povezanih jezikovnih različic, ki pa vendarle izkazujejo bogato raznolikost. Gre za stanje precejšnje zgodovinske in geografske bližine in hkrati za širok razpon različnih družbenih ter zgodovinskih kontekstov. To pomeni, da raziskovanje slovanskih jezikovnih različic v času in prostoru omogoča vpogled v zelo zanimivo ter raznoliko gradivo, ki daje znanstveno zanimive in relevantne rezultate. To velja ne glede na to, ali govorimo o dialektologiji, sociolingvistiki (tako sodobni kot zgodovinski), procesih standardizacije jezika, ideologiji knjižnega jezika, jezikovni zakonodaji ali o primerjalnem jezikoslovju, ki se ukvarja z rekonstrukcijo praslovanščine in predniki današnjih sodobnih hčerinskih jezikov. To velja tudi z vidika dejstva, da gre za en sam velik jezikovni kontinuum, kjer se pojavljajo sociohistorična vprašanja sociopolitičnih enot in njihovega preoblikovanja ter kjer se to veliko polje geografsko razprostrtega gradiva deli v nove in drugačne dele celote. Skozi prizmo historigičnega sociolingvisti se to veliko polje geografsko razprostrtega gradiva v zgodovini nenehno deli v nove in drugačne dele celote: visoka stopnja variantnosti, primeri tesnega jezikovnega stika, v mnogo slovanskih okoljih imamo dolgo pisno tradicijo, kar pomeni zgodovinske zapise, opazujemo pa lahko tudi kompleksno sodobno narečno situacijo s čudovitim jezikovnim gradivom. Vse to omogoča, da se poglobimo in vidimo, kako so se skozi čas posamezne jezikovne različice razvijale, spreminjale, vplivale ena na drugo, ločevale in ponovno združevale tako v geografskem kot sociokulturnem ter geopolitičnem smislu. V slovanskih jezikih se tako najde »nekaj za vsakega«, če sploh ne omenjam, da gre za veliko vejo indoevropske jezikovne družine. In pri tem se še sploh nisem dotaknil vidika formalnega jezikoslovja – v slovanskih jezikih namreč najdemo številne »eksotične« strukturne značilnosti v glasoslovju, oblikoslovju, skladnji, pomenoslovju in besedoslovju, ki omogočajo, da prestavljamo meje formalnih teorij ter preizkušamo nove jezikoslovne metode.

Znanstveniki, kot ste vi in vaš mentor pri doktoratu Marc Greenberg, se ukvarjate z jeziki, ki imajo zelo močno lokalno tradicijo ter domače jezikoslovce z izostrenim občutkom za posebnosti sociokulturne situacije in razvoja. Kakšne dodatne perspektive lahko ponudi pogled od zunaj?

To je zanimivo vprašanje, na katerega me je opozoril Marc Greenberg, ko sva se pogovarjala o izbiri doktorske teme. Pri raziskovanju določenega jezikovnega konteksta vsak od nas nosi s seboj dediščino akademske skupnosti, kjer se je izobrazil, in glede na to prinaša svoj, drugačen znanstveni pogled. To ne more biti nikoli slabo, saj omogoča, tako vsaj upamo, da različni raziskovalci z različnim znanstvenim poreklom zastavljajo različne vrste vprašanj in tako nenehno dodajajo nove načine razmišljanja o temi ter gradivu, kar lahko potencialno vodi do novih interpretacij in odkritij. Takšno delovanje je dragoceno za katerokoli okolje in bi ga

prav tako priporočil severnoameriški znanstveni skupnosti, ki – kot je značilno za večino akademskih okolij – drugih tradicij včasih morda ne upošteva. Vsaki znanstveni tradiciji lahko koristijo zunanji vpogledi. Pri doktorskem raziskovanju me je Marc spodbujal k delu na slovaškem gradivu, na katerem so delali številni jezikoslovci iz slovaške perspektive znotraj slovaškega znanstvenega konteksta, z mislijo, da bi lahko bila koristna raziskava iz zornega kota nekoga, ki se je izobraževal v drugačni akademski tradiciji. Danes tudi sam spodbujam takšno navzkrižno oplajanje idej iz številnih znanstvenih tradicij pri obravnavi katerega koli vprašanja na katerem koli področju jezikoslovja in seveda še posebej v historični sociolingvistiki.

Ko ravno govorimo o slovanskih jezikih, kako pa kaj vaša slovenščina? Ali pričakujete, da boste nekoč tudi sami raziskovali historično sociolingvistiko slovenskega jezika?

(Smeh) Moja slovenščina se pasivno izboljšuje. Trenutna svetovna zdravstvena kriza mi žal ne omogoča, da bi se bolj dejavno ukvarjal z jezikom, saj veliko časa preživljam v stanovanju, kjer govorim večinoma sam s sabo - slovensko pa govorim slabo, zato to ni najboljši način za izboljšanje. Je pa to nekaj, kar bi si želel izboljšati, saj slovenščina ponuja čudovito gradivo za historične sociolingvistične raziskave. Ima vse, kar bi si lahko poželel – verske konflikte, politične konflikte, nove meje, stare meje, na novo postavljene in prestavljene meje, neverjetno raznoliko narečno sliko, kontaktne vplive z vseh strani, tako v stikih z zelo sorodnimi kot manj sorodnimi ter genetsko in tipološko nesorodnimi jeziki, pa tudi relativno dolgo pisno tradicijo. Pasivno znanje slovenščine mi bo pomagalo, da bom lahko dostopal do znanstvenih del v slovenščini in analiziral zanimivo zgodovinsko gradivo, aktivno znanje jezika pa bo ključno, da bom lahko ustrezno in primerno komuniciral s kolegi. Nikakor namreč ne pričakujem, da bi morali z mano vedno govoriti samo angleško, temveč bi si želel, da bi skupaj govorili tudi slovensko in bi bile tako možnosti za komunikacijo in sodelovanje še boljše. Nisem pa še čisto na tej točki.